

УДК 37(092)(477)

РОЗКРИТТЯ ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ В СЕРЕДНІХ ТЕХНІЧНИХ УЧИЛИЩАХ В КРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ В ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦЯХ В. В. РЮМІНА

В. В. Паскаленко

В статті автор розкриває історичні аспекти існуючої проблеми співвідношення загальної та спеціальної освіти в середніх технічних училищах в країні на початку ХХ століття в педагогічних працях В. В. Рюміна.

***Ключові слова:** співвідношення загальної та спеціальної освіти в професійних училищах, профорієнтація, розвивальний характер навчання, реформування освіти, зв'язок загальної та спеціальної освіти.*

Пов'язуючи значення загальної освіти в ранньому віці, передові педагоги II половини XIX початку ХХ століття М. Х. Вессель, П. Ф. Каптерев, М. І. Пирогов та інші педагоги вважали проблемою розв'язання співвідношення загальної та спеціальної освіти в професійних училищах на користь загальної освіти, мотивуючи тим, що саме в ранньому віці загальна освіта закладає основу загального розвитку дитини. Другим положенням, за яким визначається пріоритет загальної освіти, є формування на її основі повноцінної бази для засвоєння спеціальних дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор, показав, що досліджувану проблему у вітчизняній науці вивчали С. Я. Батишев, А. М. Веселов, М. М. Кузьмін, В. Б. Синюшин, Т. А. Абдулмуталінова та ін.

Характеризуючи діяльність В. В. Рюміна як фахівця в галузі середньої технічної освіти, розглянемо його погляди на вирішення проблеми співвідношення загальної та спеціальної освіти в контексті реформування нижчої та середньої технічної освіти.

Метою означеної статті є аналіз проблеми співвідношення загальної та спеціальної освіти в середніх технічних училищах країни на початку ХХ століття в педагогічних працях В. В. Рюміна.

Найважливішими питаннями освіти наприкінці ХІХ початку ХХ століття в країні постає обговорення *співвідношення загальної та спеціальної освіти* в навчальних закладах країни. Визначні педагоги початку ХХ століття розкривали значення загальної освіти у формуванні гармонійної людини, розкритті її духовних та фізичних здібностей.

Відомий педагог і просвітник середини ХІХ початку ХХ століття М. Х. Вессель пов'язував сутність загальної освіти з природовідповідністю розвитку і формування особистості дитини. На його думку, період загальної освіти повинен тривати, поки дитина буде в змозі свідомо сказати собі: "Я вже здатна до певної справи"[4].

Відомий письменник з теоретичної педагогіки та психології П. Ф. Каптерев кінця ХІХ початку ХХ століття вважав загальну освіту основою розвитку загальнолюдських якостей, які зачіпають всі основні якості людської природи, а тому повинні бути різносторонні, включаючи у свій склад всілякі навчальні предмети. Загальну освіту П. Ф. Каптерев вважав досягненням цивілізації, яка з'явилася внаслідок поступального руху науки і освіти: "Загальна освіта хронологічно з'явилася в історії не першою, пройшло багато часу, ніж важливість та необхідність з'ясувалася, без неї будь-які інші види та форми освіти залишаються підвішеними у повітрі"[7]. Видатний вчений, хірург, педагог і суспільний діяч ХІХ століття М. І. Пирогов засуджував утилітарну освіту "з колиски" або для "хліба". Однобічна і прикладна освіта на, думку М. І. Пирогова, рано чи пізно вступить у протиріччя з життям. Відсутність загальної освіти буде перешкоджати найповнішому розвитку людських здібностей. Навчання спецдисциплінам, за М. І. Пироговим, цілком залежить від якості отриманих знань загальної освіти. "Вічно рухоме, безперервно змінне життя вимагає повноти і усестороннього розвитку людських здібностей. Все прикладне обліковується та переходить в плоть та кров тільки при загальній освіті"[2].

Розглядаючи ранню спеціалізацію підлітків, передові суспільні діячі та педагоги приходили до думки, що принцип природовідповідності повинен пов'язуватися з отриманням дітьми загальної освіти. Період в житті дитини, коли закладаються основи

загальної освіти, визначається, як мінімум, 14 роками, тому спеціалізація, на їхню думку, за часом є навчанням більш пізнього періоду. "Спеціальну освіту в ранньому віці,- пише автор N. на сторінках журналу «Технічна і комерційна освіта у 1915 році»,- потрібно визнати небажаною. В той період життя, коли закладаються основи її загального розвитку(до 14 років) для спеціалізації не повинно бути місця. Дайте розвиватися спочатку внутрішній людині і тоді вона швидко опанує будь-яку спеціальність"[11].

Проводячи дослідження фактів ранньої професіоналізації в технічних закладах освіти в дореволюційний період, професор М. М. Кузьмін визначив, що для більшості технічних закладів основою загальної освіти ставала початкова школа в різних її видах (міське училище, початкова, двокласна сільська та інші), а в нижчій спеціальній школі загальноосвітня підготовка обмежувалася повторювальним курсом початкової школи [9]. В іншому місці своєї монографії М. М. Кузьмін, розкриваючи сутність ранньої спеціалізації в кінці XIX початку XX століття в країні в технічній освіті, пише: "Уся система професійно-технічної освіти в дореволюційній Росії приводила до ранньої професіоналізації"[9].

Вагомість співвідношення загальної та спеціальної освіти в навчальних закладах країни розкривав в своїх працях В. В. Рюмін. Основними напрямками цієї проблеми які були розкриті в працях В. В. Рюміна, стали:

- зв'язок віку дитини і можливість обирати рід занять;
- загальна освіта повинна передувати спеціальній освіті;
- загальна освіта повинна слугувати профорієнтацією у виборі майбутньої професії.

В. В. Рюмін вважав, що дитина має право самостійно обирати рід занять, який їй буде до вподоби, який вона обере самостійно. Можливість дитиною обирати майбутню професію залежить від її віку. В. В. Рюмін критикував існуючу практику в країні віддавати батьками дітей на навчання професії відповідно до своїх особистих уподобань. "Навряд чи треба вказувати на ту стару істину, що не можна прирікати дитину з 10-12-літнього віку на кар'єру військового, моряка, інженера. Навпаки, потрібно надати їй повну можливість обирати професію до тієї чи іншої діяльності"[13]. В іншому місці статті В. В. Рюмін застерігає від ранньої спеціалізації, наслідком якої стає небажання в майбутньому

працювати за отриманою спеціальністю. «В наш час при штучному розподілі дітей на маленьких "класиків", "реалістів", "комерсантів", "техніків" призвело до того, що техніки працюють помічниками повіреними присяги і ряд обдарованих адвокатів працює техніками на заводах"[13].

За думкою В. В. Рюміна, загальна освіта в середніх технічних училищах повинна ставати умовою вибору майбутньої професії. Уніфікація в наданні загальної освіти в середніх навчальних закладах, вважав В. В. Рюмін, є лише умовою вибору професії з можливістю вільної зміни учнями навчального закладу. "Надаючи повну загальну освіту, технічні училища приймають до своїх стін осіб, які ще не вийшли з дитячого віку, повинні відмовляти тим з них, котрі в майбутньому не матимуть ані найменшого прагнення до технічних наук, іншими словами, не повинно ставити не переборних перешкод таким учням в закінченні курсу та видачі свідоцтва про закінчення середньої школи. Можливо навіть ввести оцінку в атестаті, навчався вихованець тільки загальним чи спеціальним предметам"[13]. В. В. Рюмін, розглядаючи практичну можливість здійснити такий вибір майбутньої професії учням професійних училищ наприкінці XIX початку XX століття, наполягав на тому, щоб програма навчання в училищах, особливо в частині загальної освіти першого та другого років, була уніфікована, що значно спростить перехід учнів з одного училища до іншого. "Не слід ділити типи училищ на механічні, хімічні, будівні та таке інше, а якщо цього неможливо запобігти, то необхідно таким чином погоджувати програми перших класів, щоб вихованці могли вільно переходити з одного училища до іншого. В теперішній час такий перехід закритий багатьма перешкодами, а в окремих випадках прямо-таки неможливий, тоді як його треба зробити абсолютно безперешкодним"[13]. Декларативний характер положень в нормативних документах, інструкціях та циркулярах, якими регламентувалася педагогічна діяльність, вміщував вимоги поєднання загальної освіти зі спеціальною: "Професійна освіта необхідно потребує загальної освіти. Таким чином, щоб загальна освіта могла слугувати основою спеціальній, а остання формувалася на першій"[12]. Але фактично проголошений принцип не застосовувався на практиці.

Проблема поєднання загальної освіти зі спеціальною в середніх технічних училищах ставала основною із умов якісного подальшого

розвитку як економіки країни, так і професійно-технічної освіти. Реформа освіти саме в цій сфері ставала на початку ХХ століття найактуальнішою. Відомий суспільний діяч і педагог професійно-технічної освіти початку ХХ століття І. Максін в статті «До реформи промислової освіти» наголосив: "До числа таких загальних норм, насамперед, потрібно віднести встановлення постійного співвідношення між спеціальним курсом і обсягом загальноосвітньої підготовки"[10].

Питання співвідношення загальної та спеціальної освіти в середніх технічних училищах носило політичний характер. Пов'язуючи питання відсутності безперервності та наступності в системі технічної освіти зі збереженням соціальної становості суспільства в країні, вважаємо, що інструментом її досягнення був фіктивний зв'язок між загальною і спеціальною освітою в середніх технічних училищах. "Політика царизму по відношенню до середньої та нижчої спеціальної освіти не повинна була пов'язуватися із загальною, - визначає політику офіційної влади царизму професор М.М.Кузьмін, - спеціальна школа не повинна ставити перед собою завдання – надати випускникам загальнонаукову підготовку; їхня мета – готувати спеціаліста вузького профілю, не піклуючись про його загальноосвітній рівень"[9].

Питання продовження загальної освіти вихованцями середніх технічних училищ на протязі навчання, на думку В. В. Рюміна, є актуальним, особливо в період отримання ними спеціальної освіти, які повинні здійснюватися паралельно. Середнє технічне училище, на думку В. В. Рюміна, повинне надавати переважно пріоритет загальній освіті. "Середнє технічне училище, - відзначає В. В. Рюмін,- надає разом зі спеціальним і загальною освіту, може існувати паралельно з 4-го класу, але можливо повинне переслідувати саме другу мету: потрібно турбуватися про загальний розвиток учнів, а не проте, щоб випускати готових заводських техніків"[13].

Необхідність пріоритету загальної освіти в середніх технічних училищах глибоко вивчалася В. В. Рюмінім як суттєва проблема у продовженні навчання випускниками Миколаївського середнього технічного училища у вищих закладах освіти. В. В. Рюмін наводить причину цієї проблеми в статті "До питання про середню технічну освіту": "Декан суднобудівного відділення Петербурзького політехнікуму К. П. Боклевський на мої нарікання, що вихованці Миколаївського училища не приймаються до політехнікуму, відповів:

«Дайте нам розвинутих людей і ми самі зробимо з них за 4 роки техніків. Ваші вихованці, отримуючи певні технічні знання, не мають відповідного загального розвитку"[13].

Актуальність питання співвідношення загальних та спеціальних предметів в середніх технічних училищах на початку ХХ століття носила дискусійний характер в колах педагогів, науковців, викладачів і потребувала реформування існуючого стану речей. Вивчення проблеми висвітлюється в наукових дослідженнях .Б. В. Синюшина і Т. А. Абдулмуталинової, основним питанням яких було незадовільна підготовка техніків із загальних предметів, і як наслідок, негармонійний всебічний розвиток учнів.

Питання співвідношення загальних і спеціальних предметів в навчальному плані середніх технічних училищ "нормального" типу розглядається в дисертаційній роботі В.Б. Синюшина "Розвиток середніх технічних училищ в Росії в кінці ХІХ початку ХХ століття". Автор роботи наголошує на тому, що географія, історія, природознавство та інші предмети в навчальному плані середніх технічних училищ не було, вивчення яких проходили в реальних училищах, лише окремі розділи цих предметів, які були необхідні для техніків, висвітлювалися в ході вивчення загально технічних і спеціальних предметів[15].

В дисертаційному дослідженні кандидата педагогічних наук Т. А. Абдулмуталинової "Співвідношення загальної та спеціальної освіти в професійно-технічних навчальних закладах Росії кінця ХІХ початку ХХ століття» відзначається, що в навчальному плані на спеціальні предмети відведено - 32,9%, графічні - 26,7%, практичні заняття - 26%, що становило 85,6% навчального часу, а на загальноосвітні предмети відводилося лише 14,4%. Такий непропорційний розподіл годин не на користь предметів загального циклу потребував, на думку автора, наукового дослідження проведення корінних змін в загальній системі технічної освіти[1]. Особливу увагу приділяв В. В. Рюмін недостатності годин на вивчення російської мови та історії в курсі підготовки техніків в середніх технічних училищах. "Декілька годин спеціальних уроків з російської мови в підготовчих класах не встигають виправити навіть тієї орфографії, котру вони застосовують у своїх письмових відповідях і невзможі правильно викладати свої думки або навіть переказувати інші"[13].

Проблема недостатності загальноосвітніх дисциплін в середніх технічних училищах носила масовий характер. Викладачі технічних училищ наголошували на відсутність в достатній кількості годин на вивчення російської мови, літератури, що слугує в свою чергу причиною слабого засвоєння дисциплін спецкурсу. Завідувач майстернями Касимівського середнього технічного училища інженер-механік М. К. Іванов на сторінках журналу "Технічна та комерційна освіта" звертає увагу педагогічної громадськості на загальні проблеми навчання в училищі: "Звертають на себе увагу значні недоліки як в плані орфографії, так і в плані викладу матеріалу, що свідчать про відсутність у учнів достатньої начитаності і розвитку. Це відповідно впливає і на продуктивність занять зі спеціальних предметів"[6].

Відсутність в достатній кількості предметів загального курсу в середніх технічних училищах негативно впливала на загальний розвиток учнів училища. Порівнюючи рівень підготовки випускника середнього технічного училища з випускником гімназії, В. В. Рюмін відзначає, що за рівнем підготовки учень технічного училища набагато відстає в підготовці від гімназиста. В знаннях учня технічного училища спостерігається відсутність логічної цілісності і міжпредметних зв'язків сучасної картини світу. "Випускники училища за загальним розвитком значно поступаються будь-якому гімназисту, який перейшов до 7-го класу. Достатньо вказати, що в програмах училищ зовсім була відсутня загальна історія. Зрозуміло, що від такого пропуску страждав не тільки загальний розвиток учнів, але і вивчення історії Росії поза світовими подіями, губили половину свого сенсу"[13]. На значні прогалини в загальноосвітній площині вихованців середніх технічних училищ відзначали педагогічні колективи багатьох училищ, вказуючи, що основним недоліком цього положення є недостатність часу на вивчення загальноосвітніх предметів. "Результати, які доводилося Педагогічній Раді констатувати на випускних іспитах...показували, що рівень розвитку середнього техніка значно нижче у порівнянні з розвитком учня середньої загальноосвітньої школі", - доводить в своїй статті викладач інженер-механік Іванов[6]. В іншому місці статті Іванов розкриває причини такого становища: "Кількість годин загальноосвітніх предметів в навчальному плані середніх технічних училищ значно скорочено у порівнянні із середньою загальноосвітньою школою"[6].

Підтримуючи проблему недостатності загальноосвітніх предметів в середніх технічних училищах, викладач В. Свенцицький відзначає в цьому безпосередній негативний вплив на загальний розвиток вихованців вказаних училищ: "Кількість годин загальноосвітніх предметів в навчальних планах значно скорочено у порівнянні із загальноосвітньою середньою школою, то будемо мати всі умови, котрі ставлять розвиток учнів, які закінчують середні технічні училища, значно нижче розвитку учнів середньої загальноосвітньої школи"[16].

Загальні предмети, на думку В. В. Рюміна, крім навчальної, повинні носити розвиваючу мету. Про це він неодноразово висловлювався на сторінках педагогічних журналів, що без вивчення загальних предметів неможливо розвивати мову в учнів, логічне мислення, вміння вдало висловлювати свою думку. Згадуючи своє навчання в середньому технічному училищі, В. В. Рюмін наголошував на цій проблемі: "Уміння логічно викладати свої думки у всіх нас без винятку зовсім було відсутнє, орфографія сильно кульгала"[13].

Значущість викладання загальних предметів саме в середніх технічних училищах В. В. Рюмін вважав ознакою часу. Розуміючи слабкість підготовки, учні училищ намагалися самостійно надолужити недостаючі знання загального розвитку. На особистому прикладі В. В. Рюмін розкриває проблему самоосвіти, якою займаються самотужки учні училищ намагаючись не відставати в загальному розвитку. "Із власного важкого досвіду це змусило мене вже під тридцять років взятися за підручники історії, мови та інші. Однієї тільки технічної освіти, якою широкою вона б не була, не може не дати в результаті однобічного спеціаліста, що не кожного вдовольнить"[13].

Проводячи аналіз загального стану розвитку учнів середніх технічних училищ, В. В. Рюмін підтримує ідею реформування технічної освіти в країні в напрямку збільшення в середніх технічних училищах загальноосвітніх предметів, мотивуючи свою думку тим, що професійна спеціалізація цілком можлива у вищих навчальних закладах. Питання спеціалізації в середніх технічних училищах можлива в найширшому варіанті. "Завдання загальноосвітніх технічних училищ – прививати своїм вихованцям зацікавленість до техніки і ознайомлення їх з основами технічних знань. Професійні знання особи, які закінчують такі училища, отримують у вищих технічних школах, або на заводі чи фабриці"[13].

Підсумовуючи загальну тенденцію висвітлення питання відсутності в планах та програмах середніх технічних училищ загальноосвітніх предметів, професор А. М. Веселов зазначив: "Багато діячів з технічної та професійної освіти в дореволюційній Росії небезпідставно вважали абсолютно неправильним, що в навчальних планах середніх технічних училищ були відсутні такі дисципліни, як російська мова та історія"[5]. В свою чергу професор М. М. Кузьмін відмітив відсутність в середніх технічних училищах вивчення іноземної мови і географії: "Проте не можна вважати правомірним абсолютну відсутність в указаних училищах вивчення таких предметів, як іноземна мова, географія та деяких інших"[9].

Важливим питанням на початку ХХ століття стає розкриття міжпредметних зв'язків загальноосвітніх предметів з предметами спеціальних технічних дисциплін. П. Каптерев, як один з реформаторів технічної освіти, на початку ХХ століття вважав, що передумовою вивчення спеціальних дисциплін повинне передувати освоєння загальних дисциплін: "Загальна освіта в різних її ступенях повинна передувати спеціальній і бути її основою"[8].

Тісний взаємний зв'язок загальної і спеціальної освіти в середніх технічних закладах освіти вбачав В. В. Рюмін. Він вважав, що без серйозної теоретичної бази загальних дисциплін успішне засвоєння знань зі спеціальних дисциплін неможливе. Слабкість цього зв'язку, який проявився на початку ХХ століття, став, на його думку, очевидним. "Розвиток тих, що поступають до технічного училища стоїть на невисокому рівні, ставлячи перешкоди в освоєнні спеціальних курсів технічних предметів. Теоретичні пояснення викладача, в якій би елементарній формі воно не було, сприймається з великим трудом і нерідко лише мнемонічно"[14]. Підтримуючи питання негативного впливу недостатності знань із загальноосвітніх дисциплін на рівень засвоєння спеціальних, викладач М. Іванов доводить свої спостереження: "наслідком слабого загального розвитку учнів, роль спеціальних предметів як розвивального фактора є вкрай незначна. Викладачу доводилося прибігати до най елементарнішого пояснення, щоб учні засвоїли факти, що їм повідомляються"[6].

В. В. Рюмін мав особливий погляд на введення в курс підготовки загальноосвітніх предметів в нижчих технічних училищах. Розширення бази загальної освіти в нижчих технічних училищах В. В. Рюмін вважав

не доцільним. Суттєвим аргументом було, на його думку, те, що значна маса випускників цих училищ потрапляла відразу на робочі місця і лише незначна частка мріяла про подальшу освіту, долаючи складність перешкод системи освіти початку ХХ століття. "Якщо піклуватися не про пряму мету училища, а поставити справу так, щоб найздібніші змогли вільно продовжувати освіту у вищих школах, то таке посилення курсу загальноосвітніх предметів потрібна, якщо переслідувати вузьку мету підготовки нижчих залізничних техніків, то це буде розкіш"[14]. В іншому місці В. В. Рюмін наголошує на тому, що в нижчих залізничних училищах більше потрібна практична складова підготовки техніка, ніж загальноосвітня та теоретична. Підтримуючи дискусію з цього приводу на сторінках педагогічного журналу технічної освіти, В. В. Рюмін пише: "Особи, які наполягають на розширенні теоретичної частини викладання, забувають про пряме призначення училищ і невідповідність такого розширення з подальшою практичною діяльністю техніків"[14].

Підтримуючи в цілому введення загальноосвітніх предметів в середніх технічних училищах, В. В. Рюмін виступав з відміною деяких предметів загальноосвітнього курсу, які були в технічному училищі недоцільними. "Вітаю пропозицію про повне знищення викладання гімнастики, співу і додам від себе, музики. Гімнастика абсолютно зайва в школах, вихованці яких більшу частину свого часу присвячують фізичній, ніж розумовій роботі. Співу та музику, а частиною і каліграфію, з більшою користю можуть бути замінені малюванням, яке не входить в програму училищ, що, поза сумнівом, буде більше корисним, ніж вміння грати на тромбоні"[14]. Проводячи паралелі між питаннями, які вирішували В. В. Рюмін і педагоги професійно-технічної освіти початку ХХ століття, і педагогічними реаліями нашого часу, ми приходимо до висновку, що при застосуванні критичного підходу у розгляді вирішення співвідношення загальної та спеціальної освіти доцільно використовувати добуток В. В. Рюміна в розробці сучасної дидактики. Відомий науковець нашого часу в галузі професійної педагогіки професор С. Я. Батишев одним з пріоритетних напрямків удосконалення навчання технічних закладах освіти визначив саме питання співвідношення загальної та спеціальної освіти: "Навчальний процес організовується таким чином, що вивчення предметів спеціального циклу тісно пов'язується з вивченням загальноосвітніх предметів. Така побудова навчання створює сприятливі умови для

міжпредметних зв'язків, взаємного збагачення і ув'язки загальноосвітніх предметів зі спеціальними"[3].

На думку В. В. Рюміна, загальна освіта в середніх технічних училищах повинна ставати умовою вибору майбутньої професії. Уніфікація в наданні загальної освіти в середніх навчальних закладах, вважав вчений, є лише умовою вибору професії з можливістю вільної зміни учнями навчального закладу.

Програма навчання в училищах, особливо в частині загальної освіти першого та другого року навчання, повинна, на його думку бути уніфікована, що значно спростить перехід учнів з одного училища до іншого.

Продовження загальної освіти вихованцями середніх технічних училищ напротязі навчання, за В. В. Рюмінім, є актуальною, особливо в період отримання ними спеціальної освіти. Тому середнє технічне училище повинне надавати пріоритет загальній освіті.

Література

- 1.Абдулмуталинова Т.А. Соотношение общего и специального образования в профессионально-технических заведениях России конца XIX – начала XX веков: дис. ...кандидата пед. наук: 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования / Т.А. Абдулмуталинова - Москва, 1998.-134с.
- 2.Андреев Е.Н. Школьное дело в России. Наши общие и специальные школы./ Е.Н.Андреев – СПб.-1882.-С23.
- 3.Батышев С.Я.Основы профессиональной педагогики./С.Я.Батышев - М.: Высшая школа, 1977.-С.55.
- 4.Вессель Н.Х. Очерки об общем образовании и состоянии народного образования в России/ Н.Х.Вессель.-М.: Государственное учебно –методическое издательство, 1959.-С.16.
- 5.Веселов А.Н. Среднее профессионально-техническое образование в дореволюционной России./А.Н. Веселов. -Москва.: Всесоюзное учебно-педагогическое издательство Трудрезервиздат, 1959.-С.53
- 6.Максин Н.К. К вопросу о реформе технических училищ смешанного типа/Н.К. Максин// Техническое и коммерческое образование.-1909.- №5. – С.20.
7. Каптерев П.Ф. Дидактические очерки. Теория образования.// П.Ф.Каптерев Избранные педагогические сочинения, М., Педагогика, 1982, - 652с.
- 8.Каптерев П.Ф. Новая русская педагогика, ее главнейшие идеи, направления и деятели./ П.Ф.Каптерев. – С.Петербург.: Типография Скороходова, 1998. -146с.
- 9.Кузьмин Н.Н. Низшее и среднее специальное образование в дореволюционной России/ Николай Николаевич Кузьмин. – Челябинск.: Южно – Уральское книжное издательство, 1971. С.27

- 10.Максин И.М. К реформе промышленного образования/И.М. Максин// Техническое и коммерческое образование.-1910.- №1. – С.37.
- 11.N. К вопросу о реформе ремесленных и технических школ / N.// Техническое и коммерческое образование.-1915. - №8 - С.39-40.
- 12.Проект общего нормального плана промышленного образования в России. С. Петербург, 1886.- С.3.
- 13.Рюмин В.В. К вопросу о среднем техническом образовании / В.В.Рюмин// Техническое и коммерческое образование.-1909. - №8 - С.1-16.
- 14.Рюмин В.В. К вопросу о технических железнодорожных училищах/ В.В.Рюмин// Техническое и коммерческое образование.-1908. №2. –С.1-12.
- 15.Синюшин В.Б. Развитие средних технических училищ в России в конце XIX начало XX века: дис. ...кандидата пед. наук: 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования / В.Б. Синюшин.- Москва, 2003.-134с.
- 16.Свенцицкий В. Причины недостатка в техниках/ В.Свенцицкий// Техническое и коммерческое образование.- 1915.-№4.- С.14-28.

РАСКРЫТИЕ ПРОБЛЕМЫ СООТНОШЕНИЯ ОБЩЕГО И СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СРЕДНИХ ТЕХНИЧЕСКИХ УЧИЛИЩАХ В СТРАНЕ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТРУДАХ В. В. РЮМИНА

В. В. Паскаленко

В статье автор раскрывает исторический аспект проблемы соотношения общего и специального образования в средних технических училищах в начале XX века в педагогических трудах Владимира Владимировича Рюмина.

Ключевые слова: *соотношение общего и специального образования в профессиональных училищах, развивающий характер обучения, реформа образования, связь общего и специального образования.*

PROBLEM OF GENERAL AND SPECIAL EDUCATION RATIO AT TECHNICAL SCHOOLS OF THE COUNTRY AT THE BEGINNING F XX CENTURY IN PEDAGOGY WORKS OF V.V.RUMIN

V.V.Paskalenko

In the article the author considers the historical aspect of the problem of general and special education ratio at technical schools at the beginning of the XXth century in pedagogy works of Vladimir Rumin

Key words: *general and special education ration at technical schools, developing character of education, reform of education, correlation of general and special education.*

Паскаленко В. В. – викладач економічних дисциплін Миколаївського технікуму залізничного транспорту імені академіка В. М. Образцова (м. Миколаїв, Україна). E-mail: number968@mail.ru

Paskalenko V. V. – Lecturer of Economic Disciplines of Mykolayiv Technical Training School of Rail Transport named after Academician V.M. Obratstov (Mykolayiv, Ukraine). E-mail: number968@mail.ru

Рецензент – кандидат педагогічних наук, професор С. І. Якименко

Reviewer – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor S. I. Yakimenko

УДК 373.2.015.31:7 – 053.4: 373 (091)

ВІТЧИЗНЯНИ ДОСВІД І ТРАДИЦІЇ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ (40-80-ТІ РОКИ ХХ СТ.)

В. В. Рагозіна

У статті наведено здобутки вітчизняного естетичного виховання дітей раннього віку в системі дошкільня колишнього СРСР. Проаналізовано розвиток наукової думки про естетичний розвиток у ранньому дитинстві, зrealізованої у практиці роботи дошкільних установ для дітей 1-3-х років життя. Виявлено трансформації змісту, форм і методів роботи з дітьми раннього віку. Виокремлено позитивні і негативні риси уніфікованої моделі дошкільної освіти, що позначалися на становленні напряму – естетичний розвиток дітей першого дитинства.

Ключові слова: діти раннього віку, естетичний розвиток, система дошкільного естетичного виховання, період 40-80-х р.р. ХХ ст.

Модель естетичного виховання дітей раннього віку, сформована у період існування СРСР, дісталась у спадок його колишнім